

Nekrologi

IN MEMORIAM
 PRIM. DR. SREČKO KOŠUTA
 1920–2009

Ivan Cibic

Dne 17. 8. 2009 smo se s kolegi, partizanskimi borci, znanci in hvaležnimi bolniki, poslovili od nam dragega in spoštovanega zdravnika in partizana, ki je tragično preminil.

Življenjska pot prim. dr. Srečka Košute je bila izredna, polna življenjskih izkušenj, trpljenja, zaporov in pomembnega prispevka za osvoboditev zaslužnjene Primorske. Njegovo strokovno delo v Kliničnem centru v skrbi za sladkorne bolnike in družbeno delo v stanovskih organizacijah ZSD s podelitvijo častnega članstva internistične sekcije in SZD so zgovoren dokaz njegovega plemenitega dela.

Slovo, kako zlahčna, žalostna in boleča je ta beseda, še toliko bolj danes, saj je to zadnje slovo nam dragega prijatelja, soborca, zdravniškega kolega in tržaškega sovaščana.

Dr. Srečko Košuta nam bo ostal v prisrčnem, bogatem spominu ob spoznanju njegove trnove poti, polne naporov, požrtvovalnosti in predanosti našemu narodu, slovenstvu in svobodi, ki ga je spremljala usodna nesreča na poti v rojstni Križ pri Trstu, ki je pretrgala njegovo plemenito življenjsko po pot.

Rosno mlad, star 8 let, gre v emigrantstvo, zapusti rodni Križ pri Trstu in številno družino, plemenitega in zavednega slovenskega očeta, uspešnega vinogradnika in prejemnika zlatih medalj v Londonu, Parizu in Milanu za priznana kriško vino. Oče in mama ga sporazumno izročita v rejo in skrb za šolanje starejši sestri v daljni Prilep v Makedoniji oz. takrat južni Srbiji. Srbščina in cirilica so prve preizkušnje osnovnošolca pri stricu učitelju, prisilnem primorskemu emigrantu zaradi fašističnega nasilja nad primorskimi intelektualci, ki je moral zapustiti rodno Tržaško.

Sledile so selitve učiteljske družine v Črno goro, nato srečno v Slovenijo k sestri učiteljici, poročeni z dr. Kraljem v Fram in gimnazijska leta v Mariboru, ki jih doživlja kot športnik in član Primorskega akademskega kluba Doberdob.

Ta čas se oblikuje njegov življenjski nazor naprednih svobodnih misli.

Vpiše se na MF v Ljubljani in končuje 3. letnik. Začne se vojna. V obrambo napadene Jugoslavije se prijavi kot prostovoljec in konča pot v Karlovcu kot ujetnik že nastale NDH.

Preizkušnje življenjske poti šolarja in študenta ga pripeljejo nazaj v rodni Križ.

Nemirni duh upornika nasilju fašističnega genocida nad slovenskim narodom ga že leta 1941 vključi v nastajanje organiziranega oboroženega upora za osvoboditev Primorske in priključitev matici domovini Sloveniji. Tako postane organizator OF na Tržaškem. Zaradi njegovega dela v OF ga julija 1942 italijanske oblasti aretirajo in je zaprt v Coroneu v Trstu in kasneje v zloglasnem zaporu Regina Ceoli v Rimu.

Padec fašizma in razpad Italije dočaka kot politični zapornik do predaje nemškemu okupatorju.

S posredovanjem Rdečega križa se vrne v rodni Križ. Že prekaljen borec za svobodo in pravični svet nadaljuje aktivno delo obveščevalca v strogi ilegali v Trstu. Številne in pomembne informacije so olajšale borbe 9. korpusa, da so prve prišle osvobajat naš Trst pred zavezniki in JA.

Prišla je svoboda. Demobiliziran kot podporočnik zapusti Trst in rodni Križ in nadaljuje v Ljubljani študij medicine do promocije junija 1947.

Vsa leta emigracije, selitve po Jugoslaviji, italijanski zapori in partizanstvo so oblikovali značaj in trdnost življenjske poti kot zvestega domovini in slovenskemu narodu.

Vse življenjske izkušnje in njegov značaj je uveljavil kot vesten in priljubljen zdravnik na interni kliniki v Ljubljani do upokojitve.

Načrte in želje za napredek medicine je realiziral kot predstojnik oddelka za diabetike. Za aktivno delo v internistični sekciji, določen čas je bil tudi njen predsednik, je bil imenovan za častnega člana.

Njegova prizadevanja za razvoj stanovske organizacije SZD ga pripeljejo v vodstvo društva, kjer opravlja več let delo predsednika nadzornega odbora. Skrbno opravljeno delo in aktivnosti, čeprav s počasno govornico, vendar vselej z jasno mislijo in tvorno besedo, obogati razprave in naša srečanja. Bil je cenjen in spoštovan sogovornik.

Za vsa prijetna in tvorna prizadevanja za razvoj dejavnosti SZD je bil imenovan za častnega člana.

Ob ustanovitvi sekcije partizanskega zdravstva SZD je postal njen član in ob vsakem srečanju obogatil razpravo o zgodovinskem pomenu in prispevku partizanskih zdravnikov v NOB.

Kot upokojenec je postal član sekcije upokojenih zdravnikov in dolgoletni predsednik nadzornega odbora. Aktivno se je vključil tudi v krajevno organizacijo ZB Zgornja Šiška.

Svoj prosti čas je želel posvetiti svojim še ne izpolnjenim življenjskim željam: spoznavati svet, potovati v neznane kraje in se srečno vrniti v rojstni kraj.

Bil je redni večletni obiskovalec koncertov v Cankarjevem domu. Tam in tudi ob drugih prilikah sva obujala spomine na rojstni kraj in čustveno sem sledil njegovi življenjski pripovedi, ki jo danes obujam iz spomina.

Ob robu starodavne Škofije Loke je v mali hišici ob sadnem vrtu užival naravo in tako izpopolnjeval in bogatil življenje.

Obnovil je tudi očetov vinograd nad obalo kriškega morja in ga skrbno vzdrževal, da so trte rodile zlato rumeno grozdje malvazije in zlate rebule in iz njih iztisnil za nekaj požirkov lasnega vina, ki je poživilo njegovo življenje, in se v spominu vračal v otroška leta. Z otroško radovednostjo je takrat opazoval kriške ribiče, ko so po glasnih navodilih opazovalca na kriškem hribu vodili ribiče, da so s tunarami obkolili jato tunov, jih zajeli in tako obogatili revno življenje ribiških družin.

Danes so le še lep spomin. Otožne misli, da čas prehitro mineva, mineva življenje. Danes ob slovesu prim. dr. Srečka Košute se s hvaležnostjo poslavljamo na zadnji poti, poti zahvale in večnega spomina.

Ostal bo med nami. Njegov prispevek in hvaležnost bolnikov ostane in bogati našo skrb za zdravje naših občanov, naših ljudi, potrebnih zdravniške pomoči. Temu je naš Srečko posvetil vse svoje ustvarjalno življenje.

Dragi Srečko, hvala ti za tvoj prispevek, lahka ti bodi svobodna slovenska zemlja, njej si daroval svoj trud in svoje življenje.

IN MEMORIAM

PROF. DR. BAZILIJA PREGELJ

Matjaž Lunaček

Sredi avgusta je v 90. letu umrla prof. dr. Bazilija Pregelj, prva slovenska psihiatrinja in ugledna pedopsihiatrinja, začetnica pedopsihiatrije na Slovenskem. Širokemu krogu je postala znana s svojo knjigo »Moj oče«, v kateri je popisala spomine na skupno življenje z očetom, pisateljem Ivanom Pregljem.

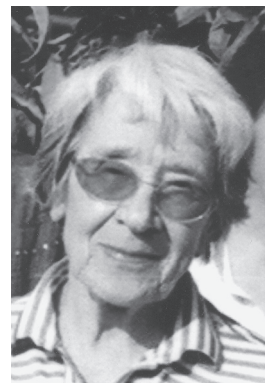
Vsestransko razgledana, polna posebnega, prefinjenega humorja, nas je s svojo pristnostjo razveseljevala v pozno starost.

V zvezi z Memorialom Leva Milčinskega, akademika, ki je bil njen tesni sodelavec in prijatelj, je nastal pogovor, ki naj bo namesto nekrologa. Preko njega boste spoznali na najbolj neposreden način to izvirno osebo, ki nam je bila vsem navdih. Pogovor se je odvijal v neformalnem, kavarniškem vzdušju, ko mi je zaupala zanimivosti iz svojega življenja in odgovorila na nekatera moja vprašanja.

Sprehajala sva se po časih, ki jih je ona živela, jaz pa sem o njih mnogo slišal iz pripovedovanj. Živo se je spominjala obdobja, ki mi je bilo v njenem življenju najmanj znano, obdobje zgodnje odraslosti in poklicnega formiranja. Govorila je o odločitvi za študij medicine, o svojem interesu za vse psihološko, o svojem udejstvovanju na fakulteti, ki ga je grobo prekinila italijanska okupacija. Kot odlična študentka je imela sicer možnost študij nadaljevati v Rimu, a je bilo to zanjo povsem nesprejemljivo in ga je raje prekinila.

Ta zavrnitev jo je stala italijanske preiskave njihovega doma, kateri se je sama izognila, ko se je na stopnišču napravila nevedna, ko so iskali Basilio Pregelli.

Nato spomini na povojna študijska leta, na humanistične tone, s katerimi je bila ovita, kot reče, njena figura. Kamor koli je že prišla, na katero koli kliniko, so bila zdravniška oblačila za njeno figuro dosti prevelika. Ko jo je ob priliki obiskal brat Marij na porodniški kliniki in jo videl v tistem prevelikem zdravniškem plašču, je vzkliknil: »Izgledaš kot zasnežen avtomobil!«. Ob njem tudi doraščati ni bilo lahko, saj jo je neprestano dražil, a to je bilo vse precej benigno. V njihovi družini je bilo veliko humorja, neprestano so se smejali na svoj ali

tuj račun. Kakšna slovesnost in častitljivost jim je bila čisto tuja. Zato je kratek zakon z možem iz Šukljetove družine doživela kot nekaj čisto ponesrečenega.

Kot na novo formirana zdravnica je imela različne možnosti. Direktorica Onkološkega inštituta jo je vabila za onkološko psihiatrinjo, moj oče, predstojnik Ginekološko porodniške klinike, ji je rekel, da so ji zaradi delavnosti, urnosti in sposobnosti odprta vrata vseh specializacij, a se je v presenečenje vseh odločila za psihiatrijo. Tudi tam je čez leta, po dveh študijskih bivanjih v Angliji, leta 1956 in 1959, dobivala nove ponudbe in priložnosti. Bila je štipendistka SZO in so jo želeli poslati v Ameriko, a se je raje odločila za pionirsko delo doma.

Draga Lija! Nekje v svoji knjigi o očetu si pisala tudi o imenih. So obdobja v življenju, ko se z njimi še prav posebej ukvarjamo, posebej takrat, ko intenzivno iščemo svojo identiteto in se sprašujemo, kdo sem in kako sem postavljen v ta svet. Kako si sedaj odgovarjaš na ta vprašanja?

Tvoje vprašanje mi je ponovno ozavestilo moje identitetne probleme v obdobju zgodnjega šolskega obdobja. Razvila sem pravo blodnjavost. Kaj mislim dandanes o sebi? Ko se mi natekajo zadnje kaplje let v ta skrivnostni tolmun, ki mu ne vidimo dna, dokler nas ne zagrne, postaja vse tako preprosto in enostavno. Upam, da bo tako tudi izzvenelo.

Ko sem razmišljal o pogovoru s teboj, me je zajel občutek notranjega miru in sreče. Zakaj? Zato, ker me je vedno prevzemala moč tvoje žive in pisane besede. Kot sama praviš, si vanjo stopila že zelo zgodaj. Zaznamovana si z močjo besede svojega očeta, pisatelja Ivana Preglja. Kakšen je tvoj odnos do nje, saj vemo, da beseda lahko stori skoraj vse?

Besede res, a tudi molk. Prav danes mi stopa mojstrski, tako gostoljubni molk prof. dr. Leva Milčinskega pred oči. Nekaterim ne bi pomagal, če bi bil bolj zgovoren, če s svojim molkom ne bi pustil ljudem k sebi. Je molk, ki odpre vrata na stežaj jokajočim besedam. Sicer pa vse ob svojem času.

Človekovi prvi čustveni in na porajajočem se razumu osnovani odnosi se pletejo v družini. Tvoja ni bila majhna. Kako je vplivala na tvoje življenje, na tvoje izbire in odločitve, na tvoje kasnejše pomembne življenjske vezi.

Rigorozni psihohigienik bi dejal, da preveč; da se nisem mogla in znala izviti iz njenih vezi in se osamosvojiti. Sama pa menim, da sem izbrala prav. Potrebovali so me prav oni, moji. Ko so odhajali, sem vedno in ob vsakem bila do zadnjega. Kako prav je bilo, da sem bila družinski postržek in zdravnica.

Človeško življenje je polno radosti in trpljenja. Ti si oboje v veliki meri užila že v rani mladosti. Vprašam te, kakšen je tvoj odnos do trpljenja in trpečih?

Preprosto – smilijo se mi. Mama je vedno vzdihnila ob meni otroku: »Kaj bo iz tebe, ko se ti vsak tako smili. Dobro, da ne rečeš vžigalici: Uboga žveplenka, zgorela boš!«

Posebno nas pretrese, če trpi otrok, če ga trpkost življenja zadene v tisti rani mladosti, ko še ni razvil mehanizmov za njeno predelavo, ko potrebuje drugega, negujočo in zavzeto osebo, da mu pri tem pomaga. Mi lahko poveš kakšen utrinek iz dela s svojimi malimi pacienti?

Nekega dne mi je pripeljala kmečka mama svojega 7-letnega sinčka, sestradanega do kosti, kot bi prišel iz taborišča. Že daljši čas se mu je javljala misel, da ne sme jesti, da se mu, preden kaj poje, vsiljuje misel, da krade. Da sploh kaj poje, se mora odkupiti s tem, da se pokriža. Njegova težava je bila preveč za moje znanje. Pa sem se domenila, da gre v tedanje otroško okrevališče Rakitna. Šla sem z njim in se dogovorila z osebjem. Posedli smo ga med mlajše, kjer je veselo jedel in se križal, ne da bi vzbujal pozornost in počasi prerasel motnjo. Čez leta me je obiskal v ordinaciji, bil je krepak mladenič. Prišel se je zahvalit. Ohranil me je v lepem spominu. Končeval je študij matematike, planiral za naprej. Še in še bi bilo takih zgodb. Vedno sem morala za nekoga posebej sestaviti specifičen program. Ne vem, ali je bilo vse prav, vendar velikokrat sem si rekla: »Konec dober, vse dobro.«

Pri svojem delu si kot otroška psihiatrinja uporabljala besedo na poseben način. Na eni strani si morala prisluhniti še ne povsem formirani besedi, ki išče izraz za svoje čustvovanje, in prilagoditi svojo besedo zmognostim otroka. Kako si obvladovala ta dvojni tok, med svojo razvito in otrokovo še nerazvito besedo?

Ko se ukvarjamo s čustvenimi težavami otrok, ne moremo mimo njihovih družin, njihovih bližnjih. Kako so te ti sprejemali kot terapevtko, saj vemo, da kot terapevti postanemo eni najpomembnejših ljudi v otrokovem življenju. Pri delu z otroki si uporabljala

»igralno« tehniko in likovno izražanje. Pomislil sem, da sta te pri izbiri sredstev za delo vodila tako očetova beseda kot bratov likovni izraz.

Večinoma so mi z zaupanjem govorili o svojih težavah in sprejemali moje spremljanje njihovega starševstva. Večkrat smo obstali kar pri njih samih in se je marsikaj uredilo. Včasih sva si s prof. Kramarjevo razdelili »teren«. Ena se je ukvarjala s starši, druga z otrokom.

Kdaj se je v tebi dokončno izoblikovala odločitev, da postaneš otroška psihiatrinja?

Zelo zgodaj, še ko sem kot študentka hospitirala v Polju in brala Freudove zapiske o terapiji malega Hansa. Kasneje mi je moj nadzorni iz nekega tečaja prinesel knjigo Otroška psihiatrija. Ker sem znala angleško, sem prevedla nekaj poglavij in tako se je nadaljevalo preko ameriškega psihiatra Lehmana s knjigo Maternska nega. Zaradi znanja angleščine so mi priskrbeli prvi obisk v Londonu.

Lev Milčinski je na predavanju na srečanju psihoterapevtov, ki je bilo posvečeno Izgubi, citiral kitajskega misleca, ki pravi, da je človeku sodelovanje v krogu naklonjenih ljudi tako nujno in potrebno kot ribi voda. Ti si tak krog našla v Fužinskem dispanzerju. Nam lahko kaj poveš o tistih časih. Ob neki priložnosti si povedala tudi zgodbo o suicidalnem bolniku in o marjetici, položeni na mizi. V sebi sem zgodbo poimenoval »Psihiatra v akciji«. Čeprav je naše delo predvsem v tem, da tankočutno prislunemo sporočilu tistih v stiski, je včasih potrebna akcija.

Kar težko mi je pogrevati staro zgodbo. Bilo je pozno popoldne v novembru, malo se je že temnilo. V ambulanti sva tičala le še prof. Milčinski in jaz. K meni je v ordinacijo nenapovedano prispel intelektualec srednjih let. Pred nekaj tedni sem ga spravila v hospital zaradi zdravljenja alkoholnega bledeža. Bil je urejen, trezen, le malo otožen. Prišel se mi je zahvalit za preteklo pomoč. Ko je odšel iz ordinacije, sem zagledala na pisalni mizi cvet, drobno malo ovenelo travniško marjetico. Strašno me je stisnil ta cvet in v hipu porodil v notranjosti hudo slutnjo. V takem stanju sem stekla na plano, poklicala profesorja in skoraj brez besede sva oba začutila resnost situacije. Ujela sva ga na bregu Ljubljanske pod Fužinskim mostom. Vsi skupaj smo odšli nazaj na oddelek.

Če še ostanem pri spodbudnem okolju sodelavcev v razvijajočem se psihiatričnem dispanzerju, se zdi, da ste takrat svoje delo resnično razumeli kot poklic v smislu biti poklican za nekaj in ne kot službo. Pomislil sem, kaj vse človek zmore, če gleda na delo na ta način in kako velike stvari se lahko rodijo iz tega. V psihiatričnem dispanzerju ste vsak zasnovali kaj svojega, začrtali smeri celim področjem. Kako je nate vplivalo vodstvo prof. dr. Leva Milčinskega?

Prof. dr. Lev Milčinski je bil velik v »bedenju« nad svojimi podrejenimi. Bil je prvi, a vendar enak med enakimi. Učil nas je in se učil z nami. Mislim, da je bila v tem njegova veličina. Včasih se sprašujem, kako bi obvladoval današnje čase s tem svojim antičnim, grškim šolam podobnim vedenjem.

Poleg družine, prijateljstev rane dobe, poklicnih sodelavcev na nas vplivajo tudi velika strokovna imena, ki jih poznamo bodisi po njihovih strokovni delih, bodisi smo jih spoznali osebno. Katere strokovne knjige bi izbrala kot najpomembnejše zase, in katere osebe, ki si jih srečala, so nate naredile največji vtis?

Nam lahko kaj več poveš o svojem londonskem študijskem obdobju, o srečanju s tujo kulturo in o svojih srečanjih s pomembnimi imeni iz sveta pedopsihiatrije in psihoanalize.

Zelo močan odtis je v meni pustil Dostojevski, zlasti »Idiot«. Brala sem ga v svojem 14. letu. Slabo sem ga dojemala, a pritegnil me je z neverjetno silo. Kar bledlo se mi je ponoči o tej knjigi. Potem sem še ne 18-letna brala spomine nekega italijanskega psihiatra. Ko med vojno nisem mogla nadaljevati študija medicine, mi je ostala le ena knjiga: Bleulerjev psihiatrični učbenik. Brala sem ga kot Sveto pismo, razumela ali ne, povprek in počez, kar mi je koristilo pri kasnejšem študiju. Brala sem tudi Freuda, kar mi je pač prišlo v roke. Šele kasneje se mi je začela oblikovati slika psihiatrije oz. tistega, kar jaz pričakujem in iščem v njej. S prof.

dr. Milčinskiim pa smo se skupaj lotili študija nevroz in »pod platano« na vrtu dispanzerja skupaj študirali neoanalitike.

Med svojim strokovnim delovanjem si bila tako učenka kot učiteljica. Kako si se počutila v teh dveh vlogah in kako se počutiš sedaj, ko ljudje v stroki kažejo tako velik interes za tvoja razmišljanja in videnja. Posebno ljubo mi je kadar se srečujejo ljudje različnih generacij. Tako žlahtna vednost prehaja na mlajše, tako se še enkrat ponovi nekaj iz otroštva, ko smo zrli v materin ali očetov obraz s pričakovanji, ki so nas polnila z radostjo, nam osmišljala življenje in pomagala premagovati zapreke, ki nam jih življenje vseskozi pripravlja.

Prof. dr. Lev Milčinski je bil moj Vergil. Vodil me je v nebesa in pekel naših psihičnih bolnikov. Prof. Lemhana sem našla ob študiju v Londonu. Bežno srečanje ob obisku Mednarodne organizacije tedanjih evropskih bolnišnic mi je omogočilo pot v Anglijo. In nenazadnje moji kolegi, bližnji in malo bolj oddaljeni, vsak po svoje, s svojo sposobnostjo, zlasti pa moja družjenja s prof. Kramerjevo, psihologinjo.